

Valter Bohinec — Roman Savnik
(Ljubljana).

KAKO JE NASTALO GEOGRAFSKO DRUŠTVO SLOVENIJE

(Referata na proslavi 50-letnice Geografskega društva Slovenije
v Ljubljani 21. aprila 1972)

I.

Slovenski geografi praznujemo pomemben jubilej: 50-letnico obstoja Geografskega društva Slovenije. V tej slovesni uri se žal le še redki živeči prvi člani društva spominjamo tistih mesecev in let po prvi svetovni vojni, ko je nastala Jugoslavija in se je tudi Slovenija, dasi hudo okrnjena, rešila iz večstoletnih tujih spon. Ena njenih prvih kulturnih nalog je bila, da si pribori že toliko desetletij prej zaželeno in ponovno zahtevano univerzo, ki nam je stara Avstrija nikakor ni hotela dati. In res smo jo dobili 23. julija leta 1919.

Slovinci smo v geografskih raziskovanjih in študiju že takrat imeli lepo tradicijo, naj se le spomnimo nekaterih mož, ki jim dolguje naša znanost neminljivo zahvalo in je danes s portreti vsaj nekaterih izmed njih ozaljšana naša slavnostna dvorana: Ignacija Knobleharja na primer, ki je v letih 1849 do 1850 po 67-dnevni vožnji na Nilu dosegel kraje, ki jih pred njim še ni videl noben Evropejec, in je bil prvi slovanski raziskovalec Afrike; Blaža Kocena, ki se je proslavil kot kartograf; Petra Kozlerja, ki je ob nasprotovanju avstrijskih vojaških in državnih oblasti objavil prvi slovenski zemljevid vsega slovenskega ozemlja; pa štirih znamenitih šolnikov in pisateljev geografov: Janeza Jesenka, ki je v vrsti knjig ustvarjal prvo slovensko geografsko terminologijo; Simona Rutarja, mojstrskega opisovalca naših primorskih dežel in Beneške Slovenije, obenem zgodovinarja in arheologa; Frana Orožna, ki ima posebne zasluge kot šolski geograf in kartograf, saj se mu imamo zahvaliti za prvi globus v slovenskem jeziku; Ferdinanda Seidla, vsestranskega prirodoslovca, ki je že kot sodoben znanstvenik obravnaval klimatologijo Krasa in v obsežnem delu klimatologije Kranjske, preučeval seizmološke pojave v Sloveniji, a opisal tudi Kamniške Alpe in rastlinstvo naših Alp.

Ob oblikovanju stolice za geografijo na univerzi pa smo kljub taki tradiciji vendarle bili v zadregi. Medtem ko so npr. slavisti, zgodovinarji, matematiki in drugi lahko poklicali na svoje inštitute odlične znanstvenike Slovence, ki so že dotlej delovali na univerzah, v univerzitetnih knjižnicah in drugih znanstvenih ustanovah, smo geografi imeli na voljo sicer pomembne, vendar za univerzitetno delo še ne tako pripravljene srednješolske profesorje. Tako so se študenti-geografi, ki so se že jeseni leta 1919 vpisali v 1. semester, morali zadovoljiti s predavanji iz sorodnih ali sploh drugih strok — poslušali so predavanja mineraloga in petrografa prof. dr. Karla Hinterlechnerja, predavanja iz slavistike in zgodovine. Šele v aprilu 1920, ko je že stekel drugi semester na ljubljanski univerzi, je vstopil v profesorski zbor dotedanji profesor fizične geografije na zagrebški univerzi dr. Artur Gavazzi. Ustanovil je Geografski inštitut in ga nato vodil do leta 1927. Pričel je s predavanji iz obče klimatologije že v tem drugem, poletnem semestru. Zdaj se je prijavilo za študij geografije že več študentov, med njimi tudi nekaj starejših, ki so z visokošolskimi študiji pričeli že drugod. Pravo delo pa je steklo šele jeseni 1920, inštitut je polagoma ustvarjal lastno biblioteko, seminarske vaje so se vse bolj razvijale in poglabljale.

Takratni študentje geografije smo imeli kar posebno vlogo. Imeli smo za seboj hude vojne čase, bili smo zrelejši kot bi bilo pričakovati za naša leta, z mladostnim navdušenjem smo pozdravljali novo, od Alp do Dojrana segajočo domovino — razna razočaranja so, žal, prišla pozneje. Z zanosom in veliko prizadevnostjo smo se lotili dela in študija, Geografski inštitut na univerzi nam je bil drugi dom. Odlično smo se razumeli med seboj, dasi smo se znašli z vseh strani domovine. Naj se tu spomnim zlasti dveh dinamičnih osebnosti, ki jih, žal, ni več med živimi, Frana Baša iz Kamenč pri Braslovčah in Iva Rubića iz Sumartina na otoku Braču, torej Dalmatinca, ki pa se je kaj hitro in z vsem srcem zvil v slovske razmere. Oba sta prišla s predhodnih študijev na Dunaju. Tu so bili še drugi tovariši, ki so se pozneje udeleževali in se še udeležujejo v naši kulturi in prosveti, tako profesorji — navajam jih kar v alfabetskem redu — Rado Bednarik, Ciril Bernot, Pavle Blaznik, Viktor Gruntar, Francè Planina, Ivan Rakovec, Oskar Reja, Roman Savnik, Fran Vatovec in drugi. Večina med njimi si je izbrala za študij geografijo in zgodovino, posamezniki, kakor npr. Francè Planina in žal že pokojni Ciril Bernot, pa geografijo in prirodopisje, kar je pozneje nedvomno koristilo zlasti pouku geografije v šoli. Nočem biti neskrupen, vendar bi povedal, da sem, kakor Franjo Baš in Ivo Rubić, prišel na ljubljansko univerzo kot študent jeseni 1920, ko sem imel za seboj že nekaj semestrov študija na Dunaju, v Zagrebu in v Italiji. Ko sem zvedel za prihod prof. Gavazzija v Ljubljano, sem mu pisal iz Neaplja, da sem pripravljen sodelovati v Geografskem inštitutu, nakar me je rad ponovno sprejel med svoje učence, saj sem bil že prej poslušal njegova predavanja v Zagrebu. V januarju 1921 sem bil nato imenovan za pomožnega asistenta v Geografskem inštitutu.

Med omenjenimi tovariši je kaj kmalu vzklila misel, da potrebujemo Geografsko društvo. Razgovorov in posvetovanj, kako ga naj oživimo,

je bilo nič koliko. Našo zamisel je podprl tudi prof. Gavazzi in 4. marca 1922 smo imeli na univerzi v Ljubljani skupščino, ki je ustanovila Geografsko društvo. Udeležili se je niso le študenti, temveč tudi nekateri srednješolski profesorji geografije, med njimi eden izmed poznejših dolgoletnih odbornikov društva, profesor Silvo Kranjec. Izprva je Geografsko društvo bilo društvo študentov geografije, njegov prvi predsednik je bil Ivo Rubić, kmalu pa se je spremenilo v širše društvo, ki so v njem sodelovali tudi srednješolski profesorji geografije kot starešine, in drugi člani. Društvo je razvilo živahno dejavnost, prirejalo predavanja in ekskurzije, kmalu pa začelo misliti tudi na lastno glasilo. O tem, kako smo to zamisel gojili in jo navsezadnje tudi uresničili, vam bo pripovedoval soustanovitelj društva in Geografskega vestnika, profesor Roman Savnik.

Valter Bohinec

II.

Geografsko društvo na univerzi v Ljubljani je bilo po času nastanka drugo v naši državi. Starejše od njega je bilo le Geografsko društvo v Beogradu, ki ga je bil l. 1910 še v takratni srbski državi ustanovil dr. Jovan Cvijić. Ker je bilo naše društvo sprva še študentsko, je bilo potrebno strokovne pomoči starešin. To so bili od vsega začetka zlasti srednješolski profesorji Silvo Kranjec, Ciril Peternelj, Ferdo Seidl, Vinco Šarabon in bibliotekar Jože Rus. V živem spominu mi je ostala zlasti društvena ekskurzija na Šmarno goro. Njen odlični strokovni vodja je bil profesor Peternelj, ki je večkrat spremljal Ferda Seidla po terenu in bil kdaj tudi mentor dunajskemu geologu dr. Kossmatu.

Med nami mladimi je kmalu zorela misel po lastnem geografskem časopisu. Sprožil jo je Ivo Rubić najprej pri univerzitetnem profesorju Arturju Gavazziju. Ker je ta pokazal zanjo polno razumevanje, je bil brž nato v seminarski sobi Geografskega inštituta širši posvet društvenih članov in starešin. Misel o slovenski geografski reviji je bila gotovo fantastična. Zato ni čuda, da sta izrazila na sestanku tehtne pomisleke profesorja Anton Melik in Josip Breznik. Prvi je opozoril na Geografski glasnik beograjskega društva, drugi na Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo, kjer je vendar dovolj možnosti za strokovne objave. In vendar!

Zadnje dni junija 1923 je odšlo pet članov našega društva — Franjo Baš, Valter Bohinec, Ivan Rakovec, Ivo Rubić in jaz — v Kamniške Alpe. Zadnjega junija smo prispeli na Zgornje Jezersko in prenočili v Kazini pri Muriju. Naslednjega dne smo se tu dolgo posvetovali. Ustanovili smo svoj interni petčlanski Geografski klub in si zadali vrsto nalog. Kot najmlajšemu mi je bila poverjena naloga zapisnikarja. Ker zapisnik še hranim, naj povzamem poglobitno vsebino naših takratnih idealistično-romantičnih sklepov.

Obvezali smo se, da bomo najkasneje v treh letih opravili diplomske izpite in doktorat. Takoj se bomo naročili na Glasnik Geografskega društva v Beogradu in vsak še na eno inozemsko geografsko revijo. Naša skupna skrb bo ustanovitev slovenske geografske revije, ki se bo imeno-

vala Geografski vestnik. Glavno uredništvo bo prevzel dr. Valter Bohinec, drugi urednik bom jaz, tretji urednik pa Ivo Rubić, ki naj odpre revijo hrvatskim geografom, ker dotlej še niso imeli svojega strokovnega glasila. Izdajo revije naj omogoči tiskovni sklad. Zato se bomo lotili dopisovanja v dnevno časopisje ter vsaj del honorarjev vlagali vanj. Franjo Baš se je zavezal, da bo pridobil številne znance, ki bodo bogatili naš sklad, in da bo poiskal tiskarno, kjer bi tiskali revijo. Končno smo se dogovorili, da bomo večkrat prirejali skupne strokovne ekskurzije. Med le-temi se spominjam naše poti v Iški Vintgar, na Polhograjske hribe in na Triglav ter Rubičevega in mojega kar dolgega potovanja v tujino. Najprej sva se ustavila v Gradcu, kjer sva obiskala Geografski inštitut na univerzi. Tu naju je predstojnik Robert Sieger seznanil z agrarnim geografom slovenskega porekla iz Brežic Marjanom Sidaritschem, ki pa je malo let zatem umrl za jetiko. Iz Gradca sva odpotovala v Mödling, kjer sva prisostvovala mednarodnemu kongresu etnologov, nato pa nadaljevala pot na Dunaj. Od tod sva potovala s parnikom po Donavi v Beograd in se z vlakom vrnila v Ljubljano. Potovanje sem opisal v Jurtrajnih novostih.

Geografski vestnik smo nameravali izdajati kar štirikrat letno. Začeli smo z dvojno številko, ki je izšla v 400 izvodih junija 1925. Ko je izšla naslednja dvojna številka prvega letnika, smo bili že močno razkropljeni. Rubić je bil srednješolski profesor v Splitu, Baš v Mariboru, jaz v Celju. Ker se je tu tiskal Geografski vestnik, sem se lotil tehničnega uredništva. Posla sem imel mnogo, ker je tiskarna stavila vse na roko in so sem prihajala denarna nakazila naročnikov naše revije. Zato sem vplačila sproti izpisoval in jih pisмено posredoval društvu v Ljubljano.

Drugi letnik Geografskega vestnika je izšel v treh snopičih, vendar zadnji snopič že domala s polletno zamudo, da je prinesel na uvodnem mestu spominski članek o dr. Jovanu Cvijiću, ki je umrl januarja 1927. Slovenska geografska revija je torej srečno stekla. To je bila zasluga avtorjev, ki niso dobivali nobenih honorarjev, medtem ko je uredništvo nemajhne izdatke s poštnino in potovanji krilo samo.

Aprila 1927, komaj tri mesece po Cvijićevi smrti, je bil prvi kongres jugoslovanskih geografov v Beogradu. Naše Geografsko društvo so zastopali Baš, Bohinec, Rubić in jaz, od Slovencev pa sta bila prisotna še Rudolf Badjura in Rajko Gradnik. Ker smo stroške poti in bivanja krili seveda sami, smo se skromno nastanili v Zemunu v gostišču Dolenca, brata takratnega profesorja juridične fakultete v Ljubljani Metoda Dolenca. Srbski geografi so nas izredno tople sprejeli medse. Na zborovanju je bil Valter Bohinec izvoljen za podpredsednika, jaz za tajnika. Ko smo se med zasedanjem napotili vsi udeleženci na beograjsko pokopališče, mi je pripadla častna naloga, da se na grobu Cvijića poklonim njegovemu spominu v imenu slovenskih geografov in da položim skromen venec, ki sem ga na hitro roko kupil.

Konec poletnega semestra l. 1927 je zapustil Ljubljano prof. Gavazzi, jeseni pa je zasedel geografsko stolico na univerzi Anton Melik. Z njegovim nastopom se je začela doba, ko je slovenska geografska veda

prerastla dotedanje skromne začetke. Njeno žarišče je postala slovenska univerza, od koder je pet let prej bila izšla iz vrst študentov pobuda, ki pomeni začetek slovenske organizirane geografije. Geografski klub je tako izpolnil svoje poslanstvo. Poslej so njegovi bivši člani delovali vsak v svojem okolju. Prof. Rubića je pritegnila Jadranska straža, Baša Zgodovinsko društvo v Mariboru in njegov Časopis za zgodovino in narodopisje, Bohinec in jaz sva se usmerila predvsem na področje šolske geografije, Rakovec, ki zaradi takratnih tesnih razmer ni mogel računati na ustrezno mesto, pa se je preusmeril h geologiji in paleontologiji.

Roman Savnik

Summary: The article of V. Bohinec and R. Savnik, two of the still living members of the student group, that in March 1922, founded the Geographical Society of Ljubljana, deals with the circumstances of the foundation phase in the evolution of the Society during the 1922—1925 period.

Résumé: L'article de MM. V. Bohinec et R. Savnik, deux membres encore vivants de la groupe d'étudiants qui, en 1922, a fondé la Société de Géographie de Ljubljana, traite les circonstances de cette première phase de l'évolution de la Société durant l'époque 1922—1925.

Svetozar Ilešič

SLOVENSKA GEOGRAFIJA V PETDESETIH LETIH SLOVENSKEGA GEOGRAFSKEGA DRUŠTVA

(Referat na proslavi 50-letnice Geografskega društva Slovenije v Ljubljani, 21. aprila 1972)

Ni naključje, da proslavljamo petdesetletnico slovenskega Geografskega društva slaba tri leta zatem, ko smo proslavljali petdesetletnico ljubljanske univerze. Saj so to društvo leta 1922 ustanovili ljudje, ki so svoj geografski študij po večini vsaj končali, če ne začeli, v takratnem, komaj ustanovljenem Geografskem inštitutu naše mlade univerze, kar sta nam lepo pokazala predhodna referata.

Pogoje in okolje, v katerih se je hkrati z našo univerzo takrat, po letu 1920, zarodila tudi organizirana slovenska geografija, smo sicer naslikali že ob priliki petdesetletnice naše univerze (1). Tu naj samo na kratko ponovimo, da je bila to doba, ko je bila geografska znanost v vodilnih deželah Evrope že v polnem vzponu po svoji novi poti. Ta pot je peljala proč od podedovanega, tradicionalnega pojmovanja geografije, najprej kot vede o zemeljski obliki kot matematično astronomskem telesu, pozneje pa kot vede o spoznavanju zemeljskega površja, o odkrivanju njenih še neznanih ali malo znanih predelov ter o njihovem vsestranskem, enciklopedičnem opisovanju, k novim ciljem. Le-ti naj